

Családok erőforrásai és szükségletei a világjárvány utáni korszakban

A COVID-19 világjárvány miatt elrendelt lezárások hónapjaiban a mentális egészségi problémák (CIS, 2021), a kapcsolati erőszak (ENSZ, 2020) és a válások (AEAFA, 2021) aránya az egekbe szökött. De megfigyelhettünk apróbb kedves cselekedeteket is (López, 2020), például kisebb szívességeket idegenek között, új tapasztalatokat a szomszédsággal, a vállalkozások szociálisan felelős hozzáállását és az egyéni személyes, családi és szakmai céljaink felülvizsgálatát is. Egy intenzív körülmények között, otthonról dolgozó világban, amelyet annak falai határolnak, „megtanultuk”, hogy milyen értékes és szükséges a családuink, amikor nehéz helyzetekkel kell szembenéznünk, és bár a viharok néha tomboltak, a családi dinamika erősítése is segített túlélni ezt a válságot.

1. Hálók, amik fenntartanak minket

A társadalmi szervezet és a rendszer hatékonyságánál mélyebbre ásva láthatjuk, hogy a világjárvány egy láthatatlan erőt tárt fel: a család erejét. A gazdaságot és az egészséget, a halált és a kórházba kerülést övező bizonytalanság ellenére a családban élők jobban fent tudták tartani a normalitás érzését, mint azok, akik egyedül élték meg ezt az időszakot (Informe España, 2020). A család nemcsak elviselhetővé tette a rendkívüli körülményeket, hanem lehetővé tette a mindennapi élet valamiféle normalitásának fenntartását is.

Ezt az elképzelést korábban szociológusok és gondolkodók is leírták. Levi-Strauss (1985) úgy határozza meg a családot, mint egy teljes egészében társas kapcsolatot azok között, akiknek a kötelei túlmutatnak a biológiai összeköttetésen, és jelentéssel bíró társas-kulturális rendet teremtenek a világon. Donati (2014) a családra olyan megoldásként tekint, amely nemcsak az egyén, hanem a társadalom legalapvetőbb szükségleteire is

válaszol. Az, hogy a „család része lehettünk” a lezárás alatt segített abban, hogy továbbra is „társadalmi lényekként” viselkedjünk. Az olyan kölcsönös elvárások hálójában, amelyekre a családok épülnek, árukra és szolgáltatásokra vonatkozó kommunikációs és csereviszonyok köttetnek, amelyek később a társadalomban is megjelennek.

Ennek egyik valódi példája volt a frontvonalban dolgozók – egészségügyi szakemberek, gondozók, takarító személyzet, kiskereskedők stb. – nagylelkűsége, akik névtelen munkájuk révén újfajta társadalmi vezető szerepre tettek szert, és visszaállították a gondoskodás társadalmi értékét.

Mi több, a közösségi távolságtartás nem határozza meg a kapcsolatok létrejöttét, vagy azok minőségét. Leonardo Polo (2001) szerint az emberek képesek olyan kapcsolatokat kiépíteni, amelyeket nem a fajunk szükségletei határoznak meg, hanem olyan okokból születnek, amelyek túlmutatnak az egyén egyedi és azonnali érdekein. Mint ilyen, a család

¹Montserrat Gas-Aixendri a KINCS Családi Értékek Nemzetközi Hálózatának tagja

a szolidaritás tere, amelyet szülők és a gyermekek egymás között sajátítanak el, és ahol valódi társadalmi tőke keletkezik együttműködés révén.

A társadalmi tőke egy emberi csoport „társas készségeit” méri; annak együttműködési és életképességét az emberek és intézmények közötti tényleges aktív kapcsolatok felmérésével (Cohen & Prusak, 2001), olyan kapcsolatokat, amelyek az egész társadalmat összetartják és fenntartják (Világbank, 1999).

A társadalmaknak, különösen amennyiben lezárások alatt vagy izolációban lévőek, erős társadalmi tőkével kell rendelkezniük, amely képes a „polgári erény”, azaz a kölcsönös társadalmi kapcsolatok értelmes hálózatának kialakítására, ami sokkal több, mint a hozzáértő és/vagy erényes, de

elszigetelt egyének összessége (Putnam, 2000). E tekintetben a társadalmi tőke minősége lehetővé teszi a polgári erény megnyilvánulását és segít megoldani a kollektív problémákat.

Különböző szerzők megjegyezték, hogy ez a társadalmi tőke, amely lényegében kollaboratív és kapcsolódik a kulturális tőkéhez és a társadalmi jóléthez, a kedvességen, a kölcsönös bizalmon, a hatékony normákon és a társas hálózatokon alapul (Portes, 2000; O'Connor, 1979; Loury, 1977; Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; és Putnam, 1995). Az erős társadalmi tőke javítja az információ minőségét és áramlását, fejleszti és koordinálja a kollektív tevékenységeket, és javítja a kollektív döntéshozatalt és a szankciókat (Rodrigo et al., 2006).

2. A család mint a kompetenciák iskolája

Személyes identitásunk az átélt tapasztalatokból épül fel. Családi gyökereink és független választásaink alakítják életpályánkat (Donati, 2003). A kötődés, kapcsolódás és függés kötelékei alatt meghúzódó családi gyökerek képezik a kölcsönös függőség (MacIntyre, 2001), valamint társadalmunk viszonyokat illető és normatív szerkezetének alapját.

Az erények, a szakmai és polgári készségek, amelyek oly hasznosak számunkra a világvilág idején, a családi élet kölcsönös függőségeiből fakadnak. A családok folyamatosan gyakorolják tárgyalási, csapatmunkán belüli, delegálási és kommunikációs készségeiket, valamint időgazdálkodási és a javak igazságos elosztásával kapcsolatos képességeiket. A családokon belül nyújtott kölcsönös szolgáltatások lefektetik az önzetlen és ingyenes intézkedések, valamint az együttműködés és a generációk közötti szolidaritás alapjait.

Annak viszonyát, hogy a család mit tesz és miből áll, a család működésének külső aspektusai és belső működése közötti szoros kapcsolat határozza meg, amely kívülről talán kevésbé „mérhető”, de ugyanolyan valóságos, mint a fent említett készségek és kompetenciák. Ezek a belső tevékenységek a gondozásban, a kedvességben és a nevelésben gyökereznek, a család három fő belső funkciójában, amelyek közvetlen társadalmi hatást gyakorolnak a társadalmi tőkére:

- A gondozás a nemzedékek közötti szolidaritás növelésének alapvető tanulási folyamatát jelenti (Etzioni, 1999).

- A kedvesség segíti a gyermekeket abban, hogy felülkerekedjenek tetteik individualista természetén, és hogy önzetlenséget alakítsanak ki más emberek, valamint a társadalom irányába (Donati, 2003).

- A bizalmon alapuló családi nevelés egyértelmű hivatkozási pontokat hoz létre, amelyek segítenek a személyes identitás kiépítésében, valamint az önrendelkezés és a társadalomba történő integráció előmozdításában (Edwards et al., 2003).

Ez a három funkció elősegíti a gyermekek megfelelő érzelmi irányítási készségeinek és a magas szintű ellenálló képességének kialakulását, segítve az olyan érett személyiségek kialakulását, akik képesek szembenézni mindenféle - egészségügyi, pénzügyi, érzelmi vagy szakmai - nehézséggel, mint amilyeneket a világvilág során is tapasztaltak. Az érdekelt felek elmélete szerint (Rosicky & Northcott, 2016) a család alapvető érdekelt fél, mivel olyan nem kognitív, intraperszonális készségeket fejleszt, amelyek megkönnyítik a személyes és társadalmi önkontrollt.

Ez a családon belüli individualításra való összpontosítás elősegíti a polgári erényeket és elköteleződést teremt, hatékony és demokratikus állampolgársághoz vezetve (Naval, 2000), amely nem elégzik meg a kódexeken és törvényeken alapuló minimalista megközelítésekkel, sem a tisztán „formális”,

a szabályokat tiszteletben tartó polgári magatartással. Éppen ellenkezőleg, a maximumra törekszik, ezt lehetővé tévő szereplőkre támaszkodva, így a társadalmat a szigorú társadalmi előírások betartásán túl a kiválóság felé vezetve. Ilyen hozzáállást tanúsítottak az egészségügyi szakemberek áldozatos munkájukkal, de sok más állampolgár is, akik aktívan ellenálltak a tétlenségnek és akik hittek a jövőben. Ezért az állampolgárok megfelelő oktatása, amely nemzedékről nemzedékre törekszik a társadalmi tőke fejlesztésére és minőségére, olyan szakpoli-

3. Családi kötelékek

A család igazi ajándéka és dinamikája a hitvesi szeretetből születik. Ebben rejlik a családi identitás és a másik személy értékes lényként való felfedezésének jelentősége, pusztán azért, mert létezik; szeretetből és szeretetre születve. Így az egyén értéke válik az alapértékévé és a befogadjává minden más, a családban tanult és megtapasztalt értéknek.

A család – az az intézmény, amelynek kötelékeiből a társadalom egésze tanul és hasznot húz – úgy határozható meg, mint egy teljes értékű társadalmi kapcsolat, amelynek identitását négy sarokköve támasztja alá: „szándékosság (generativitás), eszköz (a pár szexualitása), normativitás (viszonyosság), modális érték (ajándék)” (Donati, 2014). Generációk közötti hozzájárulása ennél fogva két ember – a házastársak – egységén és odaadásán alapul.

4. Gyermekvédelem

A gyermekek jogairól szóló 1989. évi egyezmény szerint a család jelenti a természetes környezetet minden tagja, különösen a gyermekek növekedéséhez és jólétéhez, akiknek meg kell kapniuk a szükséges védelmet és segítséget annak érdekében, hogy a közösségen belül a lehető legteljesebb mértékben el tudják látni a jövőbeni feladataikat, boldog, szerető és megértő családi környezetben nőjenek fel, ami személyiségük teljes és harmoni-

.....

³Az Egyesült Nemzetek 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendje 17 célt és 169 részcélt tűz ki, amelyek a gazdasággal, a társadalommal és a környezettel kapcsolatos szempontokra vonatkoznak. Úgy tűnik, hogy e célok közül öt kapcsolódik leginkább a családpolitikákhoz: a szegénység, az éhezés, az egészségügy, az oktatás és az egyenlőség.

tikákat igényel, amelyek támogatják a családokat, megadva nekik az oktatási szerepük és lehetőségeik maximalizálásához szükséges eszközöket és képzést. Ha társadalmilag jelentős pozíciót biztosítunk a családnak, mint olyan szférának, ahol megtalálható a közjó, az lehetővé teszi számunkra, hogy felfedezzük, mi a jó az egyéneknek. Ehhez olyan társas életpályákon alapuló történelemre van szükség, ahol a társas együttlétből lehet tapasztalatokat szerezni (Polo, 2010). A fenti szerző úgy véli, hogy egy egyedülálló vagy elszigetelt egyén nem lehet együttélő, és ezért nem emberi.

A családban az egyéneket mindig célnak tekintik, és soha nem eszköznek. Ezen érték nélkül – miszerint az egyén méltósága annak a ténynek köszönhető, hogy létezik – minden érték és jelentésük megváltozna. Az egyének értéke és méltósága az eredményeken és a hozzájárulásukon – az intelligencián, a hatékonyságon – túl olyan fontos „társadalombiztosítás”, hogy egyetlen társadalompolitika sem lenne képes feltalálni és kifejleszteni egy egyenértékű személyes védőhálót.

A család tehát nem valamivé válás, hanem valami megerősítése. Nem eredmény, hanem cselekvés, és szükségszerűen maga után vonja az elfogadást, a teljes megerősítést; a személyes szeretet és a dinamikus, kreatív, nyitott, személyes és társadalmi valóság jellemző rá, amelyek egy valós kapcsolat során keletkeznek (De Garay, 1995).

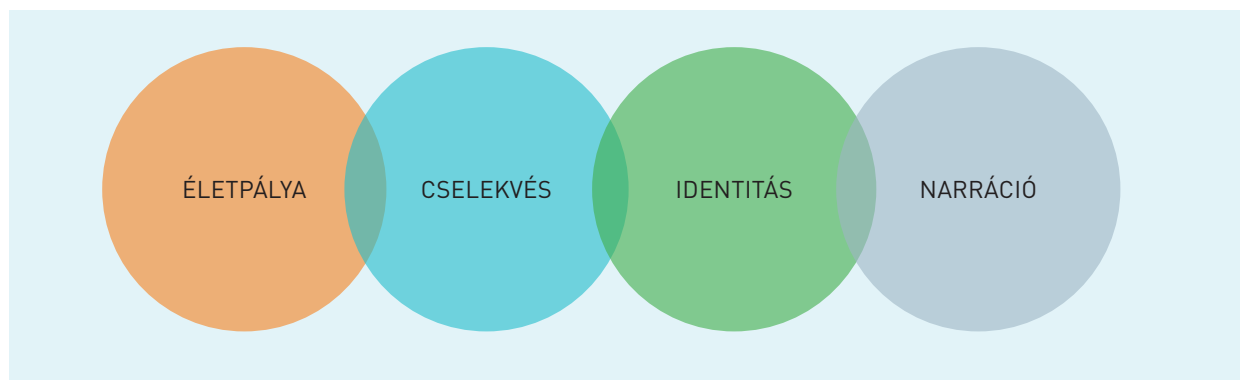
kus fejlődéséhez szükséges. Ezért a gyermekek joga, hogy szüleik gondoskodjanak róluk; a család védelmének és támogatásának, hogy képesek legyenek kötelezettségeik teljesítésére, minden ország számára prioritást kell élveznie³.

Jelenleg azonban a család, mint „társadalmi kapcsolat” összeomlását tapasztaljuk (Donati, 2003), annak a kísérletnek köszönhetően, hogy a családot az együttélés pusztá formájává próbálják degra-

dálni, és hogy a családban fellelhető dinamikát a környezet, a kultúra és a társadalompolitikai környezet által támogatott vagy nem támogatott bizonyos funkciókkal helyettesítsék.

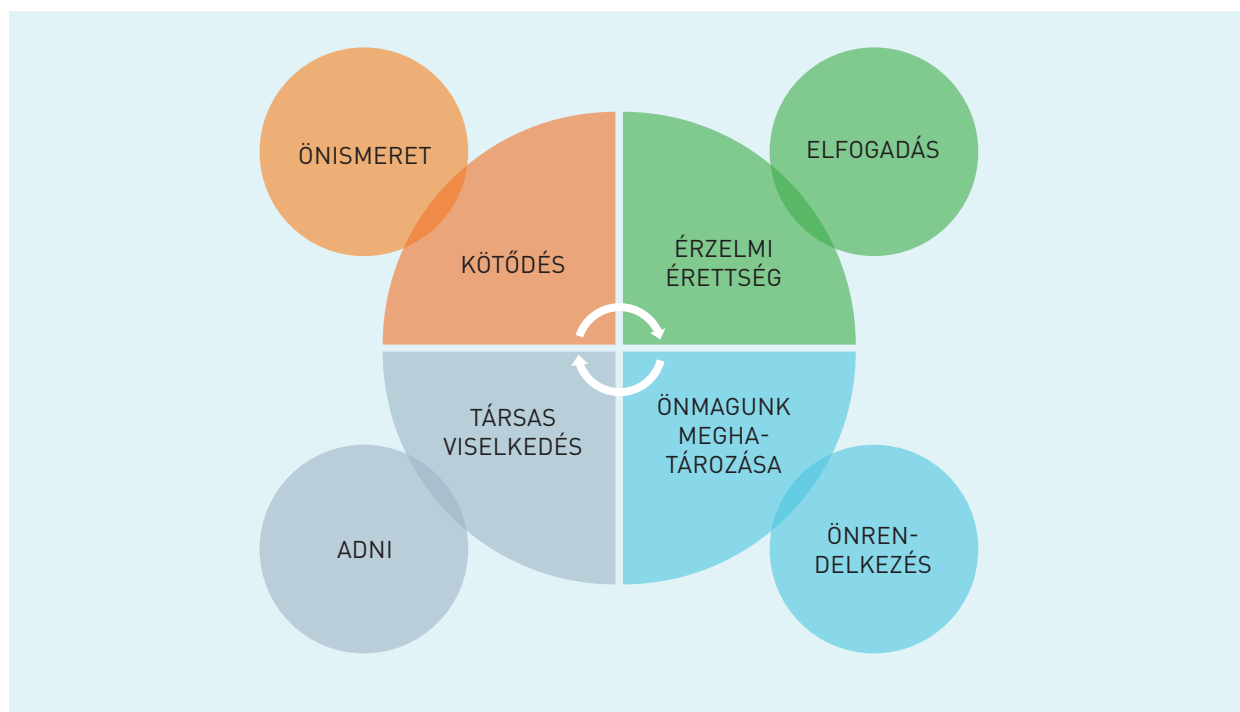
Az egészséges társadalmak megteremtése feltételezi a szabadság és az önrendelkezés tereinek gondozását. Az önrendelkezést olyan szándékos magatartásnak tekintjük, amely arra készíti az embert,

hogy főszereplőként járjon el az életében, és választásokat és döntéseket hozzon életminőségét illetően, szükségtelen külső befolyásolás vagy beavatkozás nélkül (Wehmeyer, 2006). Mint ilyen, az egészséges társadalom olyan polgárokat keres, akik képesek arra, hogy saját személyes céljaik vezéreljék őket, olyan embereket, akiknek saját generátoruk van.

A cselekvés (szokás) segít megérteni önmagunkat, valamint a minket körülvevő valóságot. Az emberek nyernek vagy veszítenek a független tetteikből (Arregui & Choza, 2002), és társfelelőssé válnak az emberi történelem tekintetében, mivel cselekedeteik révén végül sok más ember történetének társszerzőivé válnak, főként rokonaik és legközelebbi barátaik viszonylatában.

A fenti érvelés alátámasztja az egyéni nevelés fontosságát a családi környezetben. Ez az egyetlen kiindulási pont, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy azokká váljanak, akik, és ezt a gazdagságot kifelé vetítsék, hatást gyakorolva az üzleti életre és a társadalom egészére.

5. Társadalmi fejlődés, humán tőke és család

A humán tőke gondozása és fejlesztése mára világszerte központi kérdéssé vált a kormányok számára, annak fejlődésére úgy tekintenek (Becker 1992, Mincer 1984, Psacharopoulos, 1989), mint amely közvetlen hatással van az egyéni termelékenységre, a jövedelemelosztásra és a nemzeti gazdasági növekedésre (Hanushek and Luque, 2003). A makroökonómiában pozitív kapcsolat van az oktatás minősége, a humán tőke és a gazdasági fejlődés között (Ahmed, 2013).

Nem szabad azonban szem elől tévesztenünk a társadalmi tőkét próbára tevő, közelmúltbeli társadalmi és munkaerőpiaci kihívásokat: a rugalmas munkavégzés új formáit, a munkahelyek robotizálását és a házon belüli munkaerő csökkentését, a foglalkoztatás bizonytalanságát stb. Különösen a fiatalabb generációkat érintő dilemmákkal szembesülve fel kell tennünk magunknak a következő kérdéseket: Fenntartható-e a társadalmi tőke minősége és kohéziója, kötelezettségvállalásai és lojalitása egy folyamatosan változó környezetben?

A rugalmas munkahelyek, amelyek hírnökei voltak az irodai munka és a bürokrácia halálának, és nagyobb szabadsággal kecsegtettek, gyakran még nagyobb ellenőrzésnek vannak kitéve a technológia intenzív használata miatt, látszólag arra kényszerítve minket, hogy a nap 24 órájában rendelkezésre álljunk. Hogyan reagáljanak a kormányok és a vállalatok erre a helyzetre? Milyen családpolitikákat kell kidolgozni?

Emellett világunkat egészen a közelmúltig a túlfejlődés és talán az anyagi javak túlzott rendelkezésre állása jellemezte, ami az úgynevezett fogyasztói társadalomhoz vezetett, ahol a „hulladék” és a „szemét” fogalma egyszer használatos, minden eldobható mentalitást teremtett. Egy kor-

tulajdonban lévő tárgyat, amelyet most egy tökéletesebb váltott fel, egyszerűen kidobnak. Ehhez hozzáadódik a piac versenyképessége és az ebből következő, a legalkalmasabbak túlélésére vonatkozó törvény, és könnyen egy olyan „eldobható” kultúrában találjuk magunkat, amely az embereket is eldobja, a gyarmatosítás és a függőség új formáit megjelenítve a kapcsolatokban.

A fenti elképzelés, amely a rövid távú használatot részesíti előnyben, és figyelmen kívül hagyja az integrált emberi fejlődést, nagymértékben gátolhatja a társadalmi tőke haladását és fejlődését, akadályozza az igazságosságot és a generációk közötti szolidaritást, a leggyengébbeket hátrahagyva, és csak a legalkalmasabbak elszigetelt sikerét előmozdítja.

Ezért ma minden eddiginél fontosabb, hogy a „társadalmi ökológia” részeként visszaállítsuk az „emberi ökológia” fogalmát (XVI. Benedek, 2007); ez képezi a nemzetek és a vállalatok vezetőinek valódi felelősségét. Elégtelennek bizonyulhat a fenntartható fejlődés bármely olyan fogalma, amely nem veszi figyelembe ezt az elképzelést, és amely csak a környezet védelmére vagy megfelelő kezelésére összpontosít anélkül, hogy az emberek javát és az igazságszolgáltatás követelményeit előtérbe helyezné. Fontos megjegyezni, hogy a „gazdaság” és az „ökológia” kifejezések ugyanaból az ‘oikos’ latin kifejezésből erednek, amelynek jelentése „ház” vagy „családi ház”. Ezért, és hogy összhangban legyen a gazdaság valódi gyökereivel és eredetével, fontos, hogy a hazai termelést, a gyermekvállalást és a gondozási feladatokat a társadalmi és gazdasági fejlődés minden területébe beépítsük. Itt az ideje, hogy a láthatatlan gazdaság (Durán, 2012) megjelenjen az államháztartás soraiban.

6. Képzés a családok támogatására

Amint láttuk, a családok ma számos társadalmi kihívással szembesülnek identitásuk megőrzése, valamint pótolhatatlan belső és külső funkcióik ellátása során, amelyek társadalmi következményei nyilvánvalóak. Ezért a különböző szervezeteknek, például a kormányoknak, a vállalatoknak, az iskoláknak és a családszervezeteknek támogató hálózatokat kell létrehozniuk. Szükség van olyan kép-

zett szakemberekre is, akik ismerik a családot és funkcióit annak érdekében, hogy segítsék annak virágzását, és megelőzzék és kezeljék a családdal kapcsolatos kérdéseket, nemcsak a válságokat, hanem azokat is, amelyeket természetes fejlődésének különböző szakaszai váltanak ki. A családok olyan hétköznapi helyzetekkel és dilemmákkal szembesülnek, amelyek során támogatásra van

szükségük, mint például a gyermeknevelés, a háztartás vezetése, a házastársak közötti kommunikáció és sok más kérdés. A támogató szakemberek saját erőforrásaikkal és eszközeikkel segíthetnek minden családnak megbirkózni ezekkel a helyzetekkel.

Az Institute of Advanced Family Studies (IESF) kutatási és oktatási tevékenysége révén 20 éve dolgozik a családtámogatás és az oktatás területén, emellett szakpolitikai javaslatokat elemez és fogalmaz meg a kormányok, a közigazgatás és a vállalatok számára. Munkája során figyelembe veszi a családi kötelek fontosságát és annak szükségességét, hogy a családokat fejlődésük különböző szakaszai során végig elkísérjék. Az oktatásra való igény, valamint a módszerek, erőforrások, anyagok és eszközök aktualizálásának szükségessége indokolja a szakértők által működtetett egyedi programok létrehozását. Az IESF, az Universitat Internacional de Catalunya (UIC Barcelona) kutatási és oktatási központja olyan szakembereket gyűjt össze, akik ezen a területen tevékenykednek, emellett öregdiákok széles közösségének, akik számos, befolyásuk alá eső területén (iskolák, szervezetek, vállalatok stb.) alkalmazzák ezt a tudást. A központ indulása óta számos online, hibrid és jelenléti oktatási programot is kidolgozott, amelyek a társadalmi élet különböző területein élő családokkal dolgozó szakembereket (tanárok, pszichológusok, szociális munkások, ügyvédek stb.) célozzák meg. Az első program, amelyet elindított, a Házasság, oktatás és család elnevezésű posztgraduális képzés volt, amely már tizenöt éve működik, és amelyet spanyol, angol és orosz nyelven oktatnak. A program a jelentkezők széles körét célozza meg, és megtanítja hallgatóit, hogyan jönnek létre a családi kötelek és milyen fontossággal bírnak az új generációk oktatásában. A programban anyák és apák tanulnak más hallgatókkal együtt, akik tudományos szempontból szeretnék megérteni a családot, annak erősségeit és nevelési dinamikáját. Más programok is elindultak, mint például a Családpolitikai posztgraduális képzés, amely a társadalmi változás szereplőit célozza meg, azokat, akik a családpolitikát tervezik, végrehajtják és értékelik: a vállalatvezetőket, a kormányokat és a közigazgatásban dolgozókat, valamint a családoknak szociális támogatást nyújtó szervezeteket. Az intézet oktatási innovációval kapcsolatos munkája a közelmúltban egy új, a családokat

támogató és kísérő programban csúcspontot ért el. Mit jelent ez? Néhány évvel ezelőttig úgy gondoltuk, hogy elegendő azzal segíteni a családokat, hogy „oktatást” kínálunk nekik, azaz iránymutatást arról, hogy milyen családoknak kellene lenniük, és hogyan kellene csinálni a dolgokat, egy olyan stílusban, amelyet „irányelvnek” nevezhetnénk. Talán megfeledkezünk arról, hogy az oktatás nem csak az információadásról vagy -fogadásról szól. Nagyrészt az emberek szabadságának növelését is igényli, olyan modelleket javasolva, amelyeket jól ismernek, és amelyek reálisak.

De mit jelent valójában a kíséret? Etimológiai értelemben a „kísérni” azt jelenti, hogy „megosztani a teret és az időt másokkal”, hogy felfedezhessék saját erőforrásaikat, és megtanulhassák megoldani a személyes kapcsolatok valamennyi kihívását. Mint ilyen, a családok „kísérése” azt jelenti, hogy ott vagyunk, ahol a család van, azaz a kísérés egy olyan tevékenység, amelyet azokon a helyeken kell végrehajtani, ahol a családok találkoznak, cselekszenek és léteznek. A családok „kísérése” magában foglalja azt is, hogy bizalmon alapuló személyes kapcsolatot alakítsanak ki. Végül, a családok „kísérése” nem egyezik meg az irányításukkal, és nem is helyettesíti a családok döntéshozatalát mások problémáinak megoldásával. Mások „kísérése” azt jelenti, hogy fel lehet tárni a család szépségét; megmutatni nekik, hogyan kell csinálni, és segíteni nekik felfedezni azokat az erőforrásokat, amelyeket felhasználhatnak a kihívások leküzdésére.

A Családi coaching és tanácsadás elnevezésű posztgraduális diploma, amelyet hibrid képzési formában kínálnak, arra törekszik, hogy a hallgatókat informálja a családi dinamika belső és külső erőforrásainak aktiválásához szükséges hozzáállásról és módszertanról, hogy a családok megelőzhessék és leküzdhessek azokat a kihívásokat és konfliktusokat, amelyekkel életük során szembesülnek. A program az elméleti tanulmányokat és a gyakorlati munkát egyaránt ötvözi az online platformon keresztül tartott órákon, valamint a Barcelonában tartott egyhetes személyes képzésen és gyakorlati foglalkozásokon keresztül. A családtámogatás nem egyetlen cselekvés, hanem egy széles spektrumú szemléletváltás, amely sokféleképpen és sokféle környezetben alkalmazható. Mivel nincs olyan, hogy „ideális család” vagy „tökéletes család”, a valóságban mindannyiunknak támogatásra van

szüksége. Valamilyen módon mindannyian lehetünk olyan családok, amelyek más családokat támogatnak. Ezért fontos, hogy megtanuljunk más szemszögből nézni a családi életet, hogy tanuljunk, és a tudást megosszuk másokkal, így bizonyos értelemben mindenkinek, aki részt vesz a családok segítésében, helye van ebben a posztgraduális képzésben. Az intézet számos személyre

szabott vagy vállalaton belüli programot is kínál, mint például az Oktatási Képzési Programot, amely a családok és az iskolák közötti kommunikációs csatornák javításának igényére kíván válaszolni. Ennek egyik módja az oktatók stratégiai szerepének erősítése, akik a változás valódi közvetítőivé válhatnak a család és az iskola közötti viszony tekintetében.

7. Záró észrevételek

A családok támogatása ma hozzáértést (tudást) és megfelelő hozzáállást igényel. Ehhez ismerni kell azt a kulturális környezetet, amelyben élünk, valamint azokat az erősségeket és nehézségeket, amelyekkel a családok napjainkban szembesülnek. Alapvető fontosságú az is, hogy megértsük és megtanuljunk, hogyan használjuk – a körülményektől függően – a családi konfliktusok kezelésére szolgáló konkrét eszközöket, például a kommunikációs és érzelemkezelési készségeket, vagy a mediációt, a hallgatási és interakciós technikákat a családi erősségek növelése érdekében. Mindezt a család kapcsolatainak tiszteletben tartása mel-

lett kell megtenni, amelyek nagyon különböznek az emberi kapcsolatok más típusaitól. Végül, az is fontos, hogy ápoljuk és formáljuk a saját hozzáállásunkat: hogy előmozdítsuk a bizalmi kapcsolatot azokkal az emberekkel, akiket támogatni kívánunk; hogy felhagyjunk a pesszimista hozzáállással vagy önbeteljesítő és borúlátó nézetek hangoztatásával. Mindannyian tisztában vagyunk azzal a bonyolult környezettel, amiben élünk, ami tele van valódi akadályokkal. Miközben reálisak maradunk, optimista és bizakodó hozzáállást kell tanúsítanunk, amely a családi kapcsolatok nagy összetartó erejébe vetett hiten alapul.

Felhasznált irodalom

- Ahmed, S. (2013): *Quality of Education in India: A Case Study of Primary Schools of Assam*. *desh S*, 1819(1), 71.
- Arregui, J.V. – Choza, J. (2002): *Filosofía del hombre, Una antropología de la intimidad* Madrid: Rialp.
- Becker, G. S. (1992): *Fertility and the economy*. *Journal of Population Economics*, 5 (3), 185-201.
- Benedicto XVI (2007): *Jornada Mundial de la Paz: La persona humana, corazón de la Paz*. (01/01/2007)
- Bourdieu, P. (2011): *The forms of capital*. *Cultural theory: An anthology*, 81-93.
- Cohen, D. & Prusak, L. (2001): *In good company: How social capital makes organizations work*. Cambridge: Harvard Business Press.
- Coleman, J. S. (1988): *Social capital in the creation of human capital*. *American Journal of Sociology*, 95-S120.
- Convención Internacional sobre los Derechos del Niño 1989: (Preámbulo, Pág. 1)
- Donati, P. & Arangüena, J.R.P. (2014). *La familia. El genoma de la sociedad*. Madrid: Rialp.
- Donati, P. (2003): *Manual de Sociología de la Familia*, Eunsa, Pamplona.
- Durán, M. Á. (2012): *El trabajo no pagado en la economía global*. Fundación BBVA.
- Edwards, R., Franklin, J., & Holland, J. (2003): *Families and social capital: exploring the issues*: London South Bank University.
- Etzioni, A. (1999): *La nueva regla de oro*, Paidós, Barcelona.
- Garay Suárez-Llanos, J. (1995): *La familia como forma de comunicación*. En: J. Cruz Cruz (coord.): *Metafísica de la Familia*. Pamplona: EUNSA, 207-250. o.
- Hanushek, E. A., & Luque, J. A. (2003): *Efficiency and equity in schools around the world*. *Economics of education Review*, 22(5), 481-502.
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (1995): *Economic growth and social capital in Italy*. *Eastern Economic Journal*, 295-307.
- Levi-Strauss, C., & Cevasco, M. T. (1985): *Las estructuras elementales del parentesco*. Madrid: Paidós.
- Loury, G. (1977): *A dynamic theory of racial income differences*. *Women, minorities, and employment discrimination*, 153, 86-153.
- Mincer, J. (1984): *Human capital and economic growth*. *Economics of Education Review*, 3(3), 195-205.

Naval, C. (2000): *Educación Ciudadanos: La polémica liberal-comunitarista en educación*. Pamplona: Eunsa.

O'Connor, J. (1979): *The fiscal crisis of the state*. Transaction Publishers.

Polo, L. (2001): *Quién es el Hombre? Un espíritu en el tiempo*. Madrid: Rialp.

Polo, L. (2010): *Antropología Trascendental, Tomo I*. Pamplona: Eunsa.

Portes, A. (2000): *The two meanings of social capital*. In *Sociological forum* (Vol. 15, No. 1, pp. 1-12). Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers.

Psacharopoulos, G., & Arriagada, A. M. (1989): *The determinants of early age human capital formation: Evidence from Brazil*. *Economic development and cultural Change*, 37(4), 683-708.

Putnam, R. (2001): *Social capital: Measurement and consequences*. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 41-51.

Rodrigo, M. J., Máiquez, M. L., Batista-Foguet, J. M., García, M., Rodríguez, G., Martín, U. C., & Martínez, A. (2006): *Estilos de vida en la adolescencia y su relación con los contextos de desarrollo*. *Cultura y Educación*, 18(3-4), 381-395.

Rosicky, J.G., & Northcott, F. S. (2016): *The role of social work in international child protection: best practices in stakeholder co-operation*. *Persona y Familia*, 1(5), 99-123.

Wehmeyer, M. L. (2006): *Autodeterminación y personas con discapacidades severas*. *Siglo Cero*, 37(4), 5-16.

Weboldalak

AEFAFA,2021:

<https://www.larazon.es/sociedad/20210214/j73vivphfrg4blaqljstzyq7e.html>

The World Bank (1999). *En el umbral del siglo XXI: informe sobre el desarrollo mundial 1999-2000*:

<https://documentos.bancomundial.org/es/publication/documents-reports/documentdetail/96141468149961994/informe-sobre-el-desarrollo-mundial-en-el-umbral-del-siglo-21>

CIS, 2021: http://www.cis.es/cis/opencms/ES/NoticiasNovedades/InfoCIS/2021/Documentacion_3312.html

Informe España, 2020:

<https://www.comillas.edu/noticias/57-comillas-cihs/chs/chs-patino/1785-la-soledad-en-espana-crece-un-50-segun-el-informe-espana-2020?jij=1605180380672>

López,2020:

<https://www.lavanguardia.com/vivo/lifestyle/20201005/483792544409/solidaridad-pandemia-confinamiento.html>

ENSZ, 2020:

<https://www.unwomen.org/es/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

.....

Az angol szöveget fordította: Kállay-Kisbán Kriszta

A fordítást lektorálta: Szarvas Andrea